

Möblernas idéer

Under 60-talet närmade sig inredningsdesignen ungdomskulturen och den populära masskulturen. Element från popmusik, reklam, film, serietidningar och annat införlivades i designobjekt. Ingo Maurers bordslampa Bulb lär vara inspirerad av tecknade serier.

Ingo Maurers Bulb, 1966.

I seriernas värld förknippas glödlampor (över figurernas huvuden) med idéer, och Maurers objekt är väl just en lysande idé?

Den som skrapar på tingens ytor märker snart att de består av mer än färg och form. De innehåller nämligen – precis som Bulb – idéer. Här presenterar jag några av de idéer som har påverkat (möbel)designen under de sista hundra åren.

Tankarna gäller demokrati, ekologi, genus, naturvetenskap och kommunikation.

Demokratisk design

Årets vinnare av Brit Insurance Design Award, ett designpris från Designmuseet i London, blev One Laptop per Child av Yves Béhar. Objektet är en dator för Tredje Världen. Den är billig, energisnål och har inbyggd videokamera och Internetuppkoppling. Ett slags IT-mission.

One Laptop per Child

One Laptop Per Child bygger på en gammal fin tanke. "Skönhet för alla". Titeln på debattören och författaren Ellen Keys skrift från 1899 speglar en central idé för den demokratiska designen. Allas tillgång till tingen. För Key gick hygienisk, moralisk och estetisk fostran hand i hand. Och det var i den enkla bondekulturen som de goda idealen fanns.

Uttrycket "demokratisk design" har jag stulit från IKEA (och IKEA har antagligen stulit det från någon annan).

Ingvar Kamprad startade IKEA som postorderverksamhet i Älmhult 1943. Inledningsvis var företaget rätt blygsamt och helt ointressant för många. Men tidernas förändrades. 1958 öppnades IKEA-varuhuset i Älmhult, och 1965 kom IKEA till Stockholm. Idag har företaget vuxit till en gigantisk, global aktör.

Framgångarna bygger inte minst på låga priser (tack vare bl.a. stora volymer, slimmad logistik och platta paket) och målgruppsanpassad design. "Inte för de rika. Men för de kloka.", har de sagt om sig själva i reklamen.

Försäljningssuccé. IKEA:s spånskivesoffa Privat av Åke Fribyter. Klädsel: Sven Fristedt

Prisvärda möbler var viktigt också för KF, KooperativaFörbundet. KF startade möbeltillverkning på 40-talet, och på 60-talet öppnade de egna varuhus, KF Interiör. Målsättningen var redan från början att sälja billiga, ändamålsenliga och hållbara möbler. KF var på många sätt en förvaltare av funktionalismens sociala idéer.

Under en period på 70-talet kritiserades KF för att ha förborgerligats. Och man svarade då med att förstärka sin kooperativa profil. En satsning gjordes fr.o.m. 1978 på bas-serien, som utstrålade blond och neutral enkelhet. Bas-sortimentet blev ett (skenbart) tidlöst alternativ på den i övrigt alltmer modebetonade marknaden.

Idag finns det en mängd butikskedjor som säljer lågprisredning. Vissa är skarpt profilerade, andra är blygare.

* * *

På vissa håll betraktas lågprisdesign med förakt. Lågt pris, dålig kvalitet, dålig smak, dålig människa? Istället föredrar man extravaganta märkesmöbler.

Och idag finns det uppenbarligen utrymme för dyra ting. På förstahandsmarknaden säljs vissa möbler till fantasipriser. Om jag minns rätt har jag sett t.ex. Hans J Wegners Oxchair för 60 000 och jubileumsversionen av Arne Jacobsens Ägget för drygt 100 000.

Oxchair av Hans J Wegner, 1960.

Också andrahandsmarknaden för vissa objekt är rejält uppskruvad. Jonas Bohlins skåp Slottsbacken har t.ex. sålts för 140 000, Grete Jalks berömda plywoodstol för 160 000 och Josef Franks skåp Flora för 82 000. Hur är detta möjligt?

Flora av Josef Frank, 1937

Säkert spelar social prestige en stor roll för lyxvarornas marknad. Ting har nämligen alltid använts för att visa social (och ekonomisk) status.

Ordet "allmoge" står för en rustik stil i det gamla svenska bondesamhället fram till ca 1900. Stilen passade folket, men inte det fina folket. 1800-talets borgare aktade sig noga för låga och enkla stilar.

Under vissa perioder har aristokratin haft en starkt styrande smak. De stilar som övre samhällsskikt gjorde bruk av blev synonymt med god smak. Och denna goda smak blev fostrande och åtråvärd också för de breda leden.

Riktigt så enkelt är det inte idag. Bara en bråkdel av samtidens komplexa, urbana identiteter lockas av brats och hovet. Men vissa människor vill uppenbarligen fortfarande visa sina ekonomiska rikedomar (och sin goda smak?) med hjälp av ting – bilar, möbler, smycken och annat.

* * *

I modernismens tidiga skede inleddes en jakt på den universella formen. Målsättningen var att hitta former som passade alla och som stod sig över tid. På så vis skulle man kunna exportera och importera massproducerade varor över bråddjupa kulturklyftor.

Henry Ford och Le Corbusier hade åtminstone periodvis sådana tankar under första halvan av 1900-talet. Och idén fördes vidare bl.a. inom designutbildningen vid Ulm i Tyskland på 50- och 60-talet. Här blev idealet en återhållsam estetik som låg nära minimalismen inom bildkonsten.

Ulms första rektor Max Bill formgav Sgabillo. Den fungerar både som pall och sidobord och är lätt att bära med sig. Särskilt mycket enklare kan det inte bli.

Max Bills Sgabillo, 1950.

Tomás Maldonado, en annan av Ulms förgrundsförare, hade ett tydligt etiskt tonfall. Han ville formge universella, masstillverkade produkter som alla människor på lång sikt skulle kunna skaffa sig. Jakten på den universella formen sammanfaller alltså här med en central idé för den demokratiska designen.

I handeln har jakten på universella former dock aldrig varit särskilt lyckad. Nya årsmodeller, produktutveckling och uppdateringar har visat sig vara mer kommersiellt gångbara än evighetens estetik.

* * *

Demokratisk design handlar inte bara om konsumtion, utan också om produktion. Tillverkare ska ha drägliga löner, villkor och arbetsmiljöer. Det är inte svårt att hitta exempel på motsatsen.

Företag i Väst använder leverantörer i andra delar av världen, och kontrollen över leverantörernas underleverantörer och dessas underleverantörer o.s.v. undergrävs snabbt. Etik och vaksamhet är vad som krävs.

Många företag formulerar etiska riktlinjer för leverantörer, men jag är osäker på hur grundliga uppföljningarna är.

Världsbutikerna för rättvis handel, som säkert ska räknas som osedvanligt etiskt pålitliga, har storslagna idéer. Här säljs hantverk och livsmedel från småskaliga producenter i utsatta delar av världen.

Man vill åstadkomma en rättvisare global handel och bilda opinion. Människor i olika lokalsamhällen får värdiga inkomster och möjlighet att påverka sina levnads- och arbetsförhållanden.

Den demokratiska designens utmaning är att kombinera billiga varor med bra produktionsvillkor, hållbara material, genomarbetad estetik, ekologiska hänsyn och gedigna konstruktioner. Går det?

Ekodesign

Att leva i samklang med naturen. Tanken är definitivt inte ny, och sambanden mellan människan och resten av ekosystemet har sett olika ut genom historien.

Det första större ingreppet skedde när vi gick från jägar- och samlarkultur till bondekultur, i Skandinavien för ungefär 6 000 år sen. Då började vi tämja och reglera naturen på ett sätt som vi aldrig tidigare gjort.

Nästa stora steg togs under 1800- och 1900-talet. Efter industrialiseringen och det moderna samhällets framväxt har frågor om ekologi onekligen fått en extra skruv. Global uppvärmning, gifter från tillverkning, avfallshantering, energifrågan. Vi kan inte blunda längre.

I det senmoderna samhället har miljöfrågorna fått ett brutalt genomslag. Kan vi ersätta cowboyekonomi med den goda husbondens ekonomi? Kan vi nå ett jämviktssamhälle med ekologisk balans och avvägd resursförbrukning?

För designfältet är de ekologiska frågorna brännande. Den kommersiella designen är i högsta grad beroende av konsumtion av ting, och denna konsumtion leder till miljöpåverkan, både i tingens tillverkning och slutliga nedbrytning.

Designvärlden har tagit sig an utmaningen på flera sätt. Möbelföretaget Norrgavel har blivit något av en förebild. Deras produkter är Svanen-märkta och har tillverkats och transporterats på ett så skonsamt sätt som möjligt. Naturliga material, ren produktion, råvaror från den inhemska marknaden. Dessutom uppmanar Norrgavel oss att konsumera mindre men bättre.

Bord från Norrgavel

Flera företag (t.ex. Blå Station, Ihreborn och Stolab) har besläktade (men inte lika skarpt formulerade) idéer.

En delvis annan inriktning möter vi hos svenska Ecochic. De satsar på designprodukter av återvunna material. Kuddarna nedan är tillverkade av oanvända felfärgade bilbälten som annars hade skrotats.

Kuddar från Ecochic

Wis Design (Lisa Widén och Anna Irinarchos) använder också recycling. På bilden nedan ser du ett stolsöverdrag av återvunnet skinn från jackor.

Vanity Easy Chair av Wis Design, 2008

Ett exempel på återvinning från den internationella scenen är Cappellini Love av Stephen Burks.

Cappellini Love av Burks

Bordet ovan är handgjort i återvunnet papper.

* * *

Inom ekodesignens område finns det också en pedagogisk nisch. Den handlar om att medvetandegöra och påverka beteenden. Projektet Static är ett intressant exempel.

I projektet tog man fram en serie vardagsprodukter som på olika sätt estetiserar energi. Utgångspunkten var frågan: Hur kan elkonsumtion i hemmet synliggöras (på ett mer engagerande sätt än genom elräkningen)?

Vi kikar på några av resultaten. The Power Aware Cord är en fördelardosa med sladd. När dosan används tänds (ljusslingor i) sladden, och ljuset "rinner" genom sladden. Om elförbrukningen är liten rinner ljuset sakta och svagt, om elförbrukningen är stor rinner det snabbt och starkt.

Man får alltså en omedelbar återkoppling, vilket säkert är en nyttig upplevelse för både barn och vuxna. Hur pedagogiskt som helst.

The Power Aware Cord

The Energy Curtain är en gardin med solceller, batterier och LED-lampor. Solcellerna tar emot solens energi på dagen och omvandlar den till elektricitet. Elektriciteten lagras i batterier och på kvällen ordnar belysningen en magisk ljuskälla.

Systemet är visserligen självförsörjande, men samtidigt sedelärande: Resurserna är inte oändliga. Man måste hushålla med ljuset. Gardinen måste ju vara neddragen på dagen för att kunna fånga energin.

The Flower Lamp är en rörlig, interaktiv lampa. Lampan är kopplad till en elmätare som mäter konsumtionen i hushållet över viss tid. Om du minskar elförbrukningen belönas du genom att lampan slår ut sina blad och bildar en blomma, om du ökar förbrukningen drar blomman ihop sig. Kan det vara värt att offra lite värme för att få blomman att slå ut?

The Flower Lamp

Visst är Static befriande? Projektet visar att ekodesign kan vara något annat än att ta fram miljövänliga, energieffektiva objekt. Istället står mänskliga beteenden, pedagogiska frågor och kritisk problematisering i centrum.

* * *

Idag verkar det som om i stort sett alla medvetna designaktörer tar ekologiska hänsyn. Så låter det i alla fall i marknadsföringsretoriken. Frågan är vad som sker när lamporna släcks och publiken går ut? Vad är äkta och vad är påklustrat?

De ekologiska idéerna kommer att fortsätta att utvecklas. Och antagligen kommer de i framtiden att vara integrerade över hela designfältet.

Genus och design

Regeringen har gett Vägverket ett uppdrag: Från och med den 1 januari 2009 ska Herr Gårman få konkurrens av Fru Gårman. Hur ska de nya skyltarna se ut? Kjol? Högklackat? Eller helt enkelt en figur med bröst?

Herr och Fru Gårman

Samhället är bekönat och fullt av symboler för manligt och kvinnligt, de flesta avsevärt subtilare än könade trafikskyltar. Också språket är noga med köns kategorier, se på några av våra ord för släktskap: bröder–systrar, mödrar–fäder, söner–döttrar, svågrar–svägerskor. Ordning och reda: Snoppar är snoppar, snippor är snippor.

Och den lust som inte bygger på monogam heterosexualitet hanteras på vissa håll fortfarande med rädsla. Det är därför amerikanen Andres Serranos fotokonst väcker känslor?

Serranos har provocerat med bilder som utmanar konventionella uppfattningar om bl.a. sexualitet, kropp och religion. Fotografierna nedan är hämtade från A History of Sex.

Foton från A History of Sex av Andres Serranos

Nej, enligt en konservativ syn på människan ska vi inte vara homosexuella (men helst homosociala). Att det ser annorlunda ut i lönnvärlden är en annan sak?

Genus är utan tvekan en viktig parameter inom design. Den blir särskilt tydlig i klädmode. Differentieringen är ibland så stark att vi talar om "unisex" om produkter som är riktade till båda könen.

Också bland barnkläder och leksaker syns stereotypa uppfattningar om kön rätt tydligt. Och visst finns det möbler och inredningslösningar som lockar fler kvinnor än män?

Är uttryck som "bra design" och "god smak" bekönade? Penny Sparke har skrivit boken *As Long as it's Pink* (1995). Hon visar hur ett manligt smaketablissemang omkring 1900 övertog initiativet från de kvinnor som hade skapat dåtidens dekorerade interiörer.

Förgyllning, ornament och dekorationer definierades som dålig smak och beskrevs som feminiserat och förljuget.

Den nya goda smaken var klinisk och utgick från producenterna. Form skulle underställas funktion. Rätten att värdera design flyttades från kvinnorna (konsumenterna) till männen (producenterna, akademien). Modernismen har alltså enligt Penny Sparke, om jag förstår det hela rätt, sina rötter i ett manligt designbegrepp och en manlig smak.

* * *

I designhistoriska översikter behandlas ofta betydligt fler män än kvinnor. Det beror säkert delvis på att kvinnor genom historien inte har lönearbetat i samma utsträckning som män. Det har helt enkelt funnits färre kvinnliga professionella designers. Men andelen kvinnor i de designhistoriska översikterna är, misstänker jag, trots detta oproportionellt liten.

Håller denna beklämmande trend i sig? Jag är inte säker på det. Magasinet *Konstvärlden & Disajn* innehåller ofta välgjorda artiklar från den glamorösare sidan av designfältet. I nr 7/2007 presenteras en lista över årets designers 2007. Bland de 11 rankade formgivarna hittar jag 6 kvinnor och 5 män. Friska vindar?

Puff av Monica Förster från Poltrona Frau. Förster finns på listan över årets designers 2007 i Konstvärlden & Disajn

Jag uppfattar boken 17 svenska formgivare (av Susanne Helgesonm.fl. från 2007) som en motkraft till patriarkal designhistoria. Boken handlar uteslutande om kvinnliga formgivare, men titeln presenterar dem som formgivare, inte kvinnor. Ett ställningstagande.

Hug av Anna von Schewen från Gärsnäs. Anna von Schewen porträtteras i boken 17 svenska formgivare

Är det då någon skillnad på ting formgivna av kvinnor respektive män? Ja, jag vet faktiskt inte. Den gamla klyschan att kvinnor designar runt och kurvigt och män designar rakt och kantigt, håller inte idag. Möjligen anar jag tendenser: Handlar kvinnors design i större utsträckning om barn, livsmedel, textil och illustration? Och handlar mäns istället oftare om produkter med inslag av teknik? Är det så?

* * *

När ordningen för genus och sexualitet utmanas brukar man tala om queer. Ett slags dragshow, fast på riktigt.

I Marcus Jahnkes hantverkskjol (kilt?) från Blåkläder förenas kjolens luftiga komfort med hantverksbyxans funktion.

Hantverkskjol av Marcus Jahnke

Plagget ifrågasätter konventioner inom klädmode och utmanar ett av våra segare tabun – att män inte ska bära kjol. I den grabbiga byggkontexten är kjolen böig? Eller flatig? Eller helt enkelt queer?

Att tolka gränsöverskridanden i design och arkitektur har utvecklats till en komplex konst. Katarina Bonnevier kan konsten. Hon skriver i boken *Behind Straight Curtains* (2007) om arkitektur skapad av kvinnor, som utmanar sociala konventioner.

Bonnevier lyfter fram bl.a. Eileen Gray och Selma Lagerlöf. Grays berömda hus E.1027 på Franska Rivieran ger, menar Bonnevier, uttryck för Grays bisexuella och alternativa livsstil.

Huset är inte skapat för en kärnfamilj. Halva huset är en scen, halva en labyrinth, och i vardagsrummet dominerar en stor säng och en dusch. Arkitekturen andas mystik: Ingångar ligger dolda bakom hörn, inskrifter är dubbeltydiga och det vimlar av inbyggda garderober – Grays hemliga rum.

Selma Lagerlöfs Mårbacka, en ombyggd prästgård, har alltid retat folk – för stort, skrytigt, skevt och asymmetriskt. Lagerlöf byggde Mårbacka för kvinnor – inte minst sina levande och döda älskarinnor.

Här levde hon med Valborg Olander (som officiellt kallades sekreterare), och en hushållerska. Och här inrättades en minnessalong för den döda Sophie Elkan (som officiellt hade varit Lagerlöfs reskamrat). Men huset är till det yttre ingen diskret "dambostad" utan en stereotyp maskulin byggnad på gränsen till burdus. Ett slags arkitektonisk cross-dressing?

Selma Lagerlöfs Mårbacka

Huset innehåller dock flera blinkningar för den som är uppmärksam. Verandan har t.ex. fem kolonner istället för fyra, helt otänkbart i en konventionell karolinsk herrgård. Och de släktporträtt som Lagerlöf beställde till salongen är så taffliga att de inte kan tas på allvar.

Porträtten, som föreställer präster och prästfruar i en heterosexuell rad, blir helt enkelt komiska. Huset är, menar Bonnevier, ett uttryck för en queer livsstil. Lagerlöf hade en självständig, alternativ hållning i en tid då homosexualitet betraktades som en sjukdom och dessutom var kriminellt.

Naturvetenskap och design

Naturvetenskapliga och tekniska idéer är en bärande del av designens ingenjörssida. Tingen har sina förutsättningar i material och konstruktion – i de tekniska lösningarna.

Till det naturvetenskapliga området hör utveckling av nya material och metoder för konstruktion och produktion.

En mycket stor del av dagens design utgörs av masstillverkade objekt. Så har det inte alltid varit. Det var egentligen först under andra halvan av 1800-talet och under 1900-talet som serieproduktion och maskinell tillverkning slog igenom.

Först ångkraft och sedan elkraft gav förutsättningar för större och större projekt. Och här har ingenjörer spelat en betydande roll. Tekniska lösningar har möjliggjort snabba och (relativt) säkra metoder för tillverkning.

Men rationaliseringarna har inte alltid mötts med blida ögon. Redan på 1800-talet reagerade man bl.a. i England mot massproduktionen. Maskinerna stjal jobb och försämrade produktkvaliteten, menade man. Liknande röster har hörts långt senare.

Under 1900-talet har serietillverkning blivit den självklara produktionsmetoden för designobjekt. Redan för modernismens förtrupper (Bauhaus, de Stijl, puristerna m.fl.) under 1920-talet var maskinell tillverkning en given utgångspunkt.

Cesca av Marcel Breuer från Bauhaus, 1928, en av världens mest spridda (och masstillverkade) möbler genom tiderna

Alla formgivare har nog i någon mening sysslat med tekniskt orienterade funktions- och kvalitetsstudier. Men många har inte varit särskilt systematiska. Ambitiösa pionjärer inom skandinavisk möbeldesign var Kaare Klint, G.A. Berg och Bruno Mathsson.

I synnerhet Mathsson gjorde sig känd för systematiska undersökningar av bl.a. "sittandets mekanik". Det blev sittkurvor, tester och utvärderingar i mängder.

Sitter du perfekt i Mathssons Pernilla?

Men det var först med etableringen av Möbelinstitutet 1967 som funktions- och kvalitetsstudier fick nationellt genomslag i Sverige. Erik Berglund drev verksamheten i sann ingenjörssanda: systematiskt och exakt. Möbelinstitutets synpunkter blev vägledande för alla seriösa producenter, och testerna avgjorde fabrikanternas rykte.

Testerna summerades i generella, tekniska kategorier i märkningssystemet "Möbelfakta": hållfasthet, ytors tålighet, materialkvalitet och noggrannhet i tillverkning. Efterhand blev Möbelinstitutet en förebild även utomlands.

Men testerna fick också kritik. De fångade nämligen inga psykologiska eller estetiska dimensioner, och den ensidiga betoningen på mätbara kvaliteter uppfattades som hämmande för konstnärlig frihet. Möbelinstitutet lades ner 1995, men verksamheten har helt klart bidragit till att höja svenska möblers materiella kvalitet.

* * *

Ett annat exempel på envis ingenjörskonst är utvecklingen av olika plastmaterial. 1900-talet kom av allt att döma att bli plastens århundrade. Vissa enkla plastmaterial användes visserligen redan på 1800-talet, men då mest för att imitera andra dyrare material.

Med den amerikanska stylumen under 20- och 30-talet upptäcktes flera av plastens potentialer. Tidstypiska strömlinjeformer kunde enkelt åstadkommas med bakelit, märkte föregångsmän som Norman Bel Geddes och Raymond Loewy.

Men det var främst under 50- och 60-talet som plasten slog igenom. Till nyskaparna inom möbeldesignen hörde Eero Saarinen och Charles och Ray Eames i USA. Eames gungstol Rocker har sittskäl i glasfiberarmerad plast.

Rocker av Eames, 1950. Producent: Herman Miller

Till de välkända efterföljarna hörde bl.a. italienarna Joe Colombo och Vico Magistretti. På bilden nedan ser du Bobby av Colombo. Den är tillverkad i ABS-plast.

Boby av Colombo, 1971. Producent: Bieffeplast

Även Skandinavien fylldes av plastprodukter. Till plastfantasterna här hörde Verner Panton, Stig Lindberg och Eero Aarnio. Aarnio gjorde sig känd med bl.a. Åskbollen och Pastilli.

Eero Aarnios Åskbollen, 1966. Producent: Asko

Som en följd av kritik av massproduktion och miljöförstöring kom plasten något på skam under 70-talet. Men under 80-talet tog materialet revansch. Postmodernister använde plast med ett slags distans. De gillade att blanda högt och lågt, och lät t.ex. ädelträ och marmor (högt) kollidera med plast (lågt) i sina objekt.

Stjärndesigners som fransmannen Phillippe Starck såg till att plasten fick ett uppsving också som seriöst material under 80-talet. Plasten användes som ett legitimt alternativ vid sidan av t.ex. trä och metall. Louis 20 av Starck är tillverkad i polypropylen.

Louis 20 av Phillippe Starck, 1992. Producent: Vitra

Är då denna utveckling av plastmaterial särskilt lyckad? Många tvivlar. Plast förknippas idag med avfall (bl.a. förödande skrot och partiklar i havet), miljöföroreningar och kanske i förlängningen påverkan av människans biokemi. Hur ser egentligen plastmaterialens framtid ut?

Ett blygare och mer miljöanpassat exempel på materialutveckling hittar vi i Lammhults Imprint av danskarna Johannes Foersom och Peter Hiort-Lorenzen. Möbelserien är tillverkad av ett material som kallas cellupress.

Imprint av Foersom och Hiort-Lorenzen

Cellupress är ett träfibermaterial, och den visuella identiteten skapas av en blandning av gran, kokos och bark. Till materialets styrkor hör ekologin och den tekniska prestandan.

I själva verket är naturvetenskapliga och tekniska idéer oundgängliga. Och de går utmärkt att kombinera med helt andra idéer. Men det är samtidigt nödvändigt att ställa frågor om vilka konsekvenser olika teknologiska nyheter får.

Design som kommunikation

“Konst, arkitektur och formgivning har alltid fungerat som kommunicerande kärn.” Zaha Hadid är världskänd irakisk arkitekt och formgivare. I ett samtal med Erica Treijs i SvD Kultur (nr 17/2008) speglar hon en central idé inom design. Här uppfattas ting som språk och berättande.

Det tekniska perspektiv som jag tecknade i det förra avsnittet räcker inte för att förstå tingen. Människan har nämligen behov av symboler, identifikation och känslor, och dessa behov gestaltar hon gärna i ting. Tingen ingår alltså i en dialog om identitet, genus, social prestige, upplevelser, historia och annat mänskligt.

Vi kan göra en grov indelning av tingens värden såhär:

Ekonomiskt värde	Priser på första- och andrahandsmarknaden etc.
Materiellt värde	Funktioner, fysiska egenskaper etc.
Immatriellt värde	Kommunikativa egenskaper (socialt, symboliskt och estetiskt värde) etc.

Idéer om designens kommunikativa sida kan tillämpas överallt, på allt, men på sina håll syns de särskilt tydligt, inte minst i gränslandet mellan design och konst. (Du hittar flera exempel i min betraktelse Möbeldesign och konst.)

Sven Lundh och Källemo har gjort sig kända för att betona möblernas kommunikativa sida. På Källemos webbplats möter du först ett stort öga. I pupillen står det: "It shall stand the wear of the eye". Att möbler ska tåla ögats slitage har vid det här laget blivit en av Lundhs klassiska one-liners.

Källemo analyserar begreppet kvalitet. Det är uppenbart, menar de, att kvalitet inte är mätbart i t.ex. styrkan i limmade sammansättningar. Kvalitet är ett bredare begrepp. Och den viktigaste kvaliteten är, menar Källemo, den visuella. Denna kvalitet bevarar nämligen möbelns värde under lång tid.

Källemo har samlat objekt av en rad inflytelserika formgivare: John Kandell, Anna Kraitz, Jonas Bohlin, Sigurður Gústafsson, Mats Theselius, Mattias Ljunggren och en hel del andra. Möblerna har som regel starka individuella uttryck.

På bilden nedan ser du en stolsskulptur från Källemo av Bjørn Nørgaard. Innehåller det konstfulla objektet inslag av tribal art och allmog?

Stol av Bjørn Nørgaard, 1995

En annan Källemoprodukt är Johan Lintons sittmöbelserie nedan som kallas To the Art of Biking. Man kan förstå den som en tolkning av kärnfamiljen (mamma, pappa, barn), den tidiga modernismens stålrorssittande och fortskaffningsmedlet cykel.

Linton kommenterar objekten på sin webbplats: "An exploration of the aesthetical and comical interaction between man and bicycle".

Johan Lintons To the Art of Biking, 2006

Det finns design som har påtaglig politisk botten. För den libanesiska designern Cécile Nochi går politik och formgivning hand i hand. Hon har tagit intryck av Libanons våldsamma förflutna och gestaltar våldet i bordet Anticipation 'No Explosives'. Skivan är en explosionsskylt.

Bord av Cécile Nochi

Att bordet är ihopfällbart och lätt att bära med sig lockar förstås till tolkningar: Våldet är rörligt, livet tillfälligt och varningar alltid på sin plats.

Än mer spektakulär (makaber?) är Nochis boxboll Benz 'EverSafe' – Terrorist Punch Bag. Boxbollen (i sig ett våldsamt redskap) består av skrot från den Mercedes som Rafiq Hariri (f.d. premiärminister i Libanon) färdades i vid en terrorattack 2005. Objektet kommunicerar våld och död.

Boxboll av Cécile Nochi

Några omedelbara politiska inslag hittar jag inte i spanjoren Jaime Hayons produkter. Men hans objekt bidrar helt klart till att tolka och kommunicera vår samtid.

Hayon ser sig varken som designer eller konstnär, han föredrar att kalla sig "kreatör". Men inspiration hämtar han hellre från konst än design, eftersom konstnärers objekt, enligt Hayon, mer genuint reflekterar deras personligheter.

Jaime Hayon. Utklädd

Hayon har gjort sig känd för att utnyttja figurer, symboler och andra element från olika (ibland mycket udda) kontexter, bl.a. fantasivärldar.

Han menar att den senmoderna människan är uttråkad och behöver fantasi. Globaliseringen slätar ut – Stockholm, New York, London och Tokyo börjar alltmer att likna varandra, uppfriskande särprägel saknas. Därför dras intresset mot olika former av kitsch.

Green Chicken av Hayon

Hayon har designat bl.a. leksaker, möbler, skor, badrum, porslin och butiksinredningar. Det definitiva genombrottet kom 2005 med badrumsmiljöer för spanska Artquitect. Tillbakablickande former och snirkliga figurer kontrasterade den hygieniska minimalism som annars dominerade badrumsmarknaden.

Fotot nedan visar ett uppmärksammat projekt som Hayon gjorde för den italienska kakeltillverkaren Bisazza.

Projekt för Bisazza av Hayon

Den svenske konstnären Ola Marklund får avsluta denna betraktelse. Stolen nedan är konstruerad som en gammeldags leksak som fälls ihop när man trycker på undersidan. (Här används dock en pedal.)

Stol av Ola Marklund

I den utställning som stolen ingår i vill Marklund gestalta lek och minnen från barndomen. Objektet skulle knappast ha passerat Möbelinstitutets granskningar utan anmärkning?